

Közgazdasági szabályozók és helytelen szemlélet

Írta: dr. Komócsin Mihály, a megyei pártbizottság titkára

Másfél évvel

ezelőtt a gazdasági vezetők többsége nem kis szorongással, bizonytalansági érzéssel várta az új gazdasági mechanizmus tapasztalatait. Akkor ez érthető is volt, mert bármennyire is meg voltunk győződve a változás szükségességéről és a reform alapelveinek helyességéről, tapasztalatok az újról még nem voltak. Bár központilag körültekintő számításokat végeztek, mégsem lehetett elméletileg a közgazdasági szabályozók várható hatásait előre meghatározni. Nem is lehetett pontosan felmérni, hogy egy eddig ismeretlen gazdasági körülmények között konkrétan hogyan fognak alakulni a vállalati tevékenység feltételei. Ezért abban az időben még a pesszimista számítások is megbocsáthatók voltak.

Az 1968-as év tapasztalatai bizonyították az új gazdasági mechanizmus helyességét, a gazdasági irányításra, befolyásolásra bevezetett közgazdasági szabályozók realitását. Az is nyilvánvalóvá vált, hogy az annyira szigorúnak tekintett új szabályok nem is annyira fészkesek. Ennek tulajdonítható, hogy Csongrád megyében 170 ipari, építőipari, kereskedelmi gazdasági egység közül mindössze egyetlen zárta veszteséggel az évet. Ez sem az új gazdasági mechanizmus hatásaként, hanem mint új egység, az indulás problémái miatt. Még a gyengébb vállalatok is sikerrel vették a gazdaságrányítási és gazdasági rend változásának akadályát. A gazdasági eredményességnek legfőbb mutatója — a nyereség — összességében és a vállalatok többségénél egyedileg is, lényegesen meghaladta a tervezettet.

1969-ben a szabályozókat — ha nem is alapvetően — módosították. E változtatások legfőbb indoka nem a nyereség elért — viszonylag magas — színvonal és az első év tapasztalatai. Ezek ugyan motiváló tényezők, de az új gazdasági mechanizmus lényegéhez tartozik a szabályozók által támasztott követelmények állandó fokozása. A gazdasági mechanizmus reformja nem öncél. Az egész változtatást azért hajlítjuk végre, hogy gazdaságunk belső tartalékait minél jobban feltárjuk. A fő cél a gazdasági hatékonyságának fokozása. Aki ezt nem ismeri fel, az nem érti a reform, az új mechanizmus alapelveit. És itt értünk el mondanivalónk lényegéhez.

Amennyire érthető volt a múlt év elején gazdasági vezetőink tartózkodása és óvatossága, annyira helytelen az a negatív szemlélet, amely a közgazdasági szabályozók változását kíséri számos vállalatunk vezető gardájánál. A helytelen szemlélet több vonatkozásban is megmutatkozik. Mivel ezek kihatása kedvezőtlenül érinti a gazdaság fejlődését és nem egy vonatkozásban a lakosság ellátását, a dolgozók életkörülményének alakulását, így indokolt ezekkel a kérdésekkel a sajtó nyilvánosságán keresztül is foglalkozni. Tekintsünk át néhány ilyen helytelen szemléletet.

A vállalatvezetők

egyrésznél a közgazdasági szabályozók változásaira való hivatkozással nagymértékű pesszimizmus és bátortalanítás tapasztalható az ez évi nyereség és nyereségrészesedés tervezésében. Ezeknél a vállalatoknál a szabályozók változásaiból csak azokat ragadják ki, amelyek a vállalatok számára nagyobb követelményt támasztanak, fokozottabb erőfeszítésre késztetnek. Teljesen figyelmen kívül hagyják, hogy a változások egy jelentős része a vállalatok számára lényegesen kedvezőbb feltételeket teremt, és nagyobb nyereség elérését teszi lehetővé. Hiszen pl. az az intézkedés, hogy a tőkés piacra többlet exportszállítást teljesítő vállalatok jelentős plusz állami visszatérítésben részesülnek, egy-egy vállalat nyereségét nem kis mértékben befolyásolja. Jelentős mértékű terhet vesz le a vállalatokról, s egyben lehetőséget nyújt készleteik nagyobb arányú mobilizálására, hogy a kiszállított, de még ki nem fizetett áru értéke után eszközleltározási járulékot nem kell fizetniük. Hasonlóan a vállalati tevékenységet könnyíti és a gazdasági eredményességét növeli egy sor adminisztratív kötettség feloszámolása, az anyagellátás és forgal-

más területén. A munkaerővel való jobb gazdálkodást teszi lehetővé az átlagbérszint-emelés négy százalékban való maximálásának eltörlése. A pénzeszközökkel való eredményesebb gazdálkodást segíti a betéti kamatláb emelése és a tőkés piacokra irányuló exportszállítások utáni kamatvisszatérítés duplájára növelése. Lehete még tovább is sorolni azokat a változásokat, amelyek egy, a lehetőségeket jól kihasználó vállalat számára a nyereség-tömeg jelentős növelését teszi lehetővé. Hogy a „szigorítások” ellenére is kedvezőek a gazdasági feltételei, azt bizonyítja az a tény, hogy 1969. I. negyedévében már számos vállalat túlteljesítette időarányos nyereségtervét. De hogy a pesszimizmus mennyire indokolatlan, azt máris lényegében másfél éves gyakorlati tapasztalatok bizonyítják. Hiszen nem ismeretlenek már az új mechanizmus körülményei, mint másfél évvel ezelőtt. S mivel a kishitűség és pesszimizmus lefegyverez, a rosszul tervező vállalatok eleve hátrányba hozzák magukat túlzott óvatosságukkal. Úgy vannak, mint az a magasugró, aki nem bízik eléggé saját képességeiben és túl alacsonyra helyezi a mércét. Így csak többszöri nekifutással, felesleges fárasztással éri el a teljesíthető szintet.

A másik

helytelen szemlélet lényegében a régi mechanizmusban megszokottak továbbéléséből táplálkozik. Egyes vállalatvezetők még mindig nem fogták fel, hogy a gazdaságrányításban bekövetkezett változások fordulatot követelnek alapállásunkban is. Nem sokra mennek ugyanis azzal, ha energiájuk nagy részét a minden vállalatra egyformán ható szabályozók alóli kibúvára, a maguk számára kedvezményezettebb helyzet kiharcolására fordítják. Kétségkívül adódnak egészen kivételes egyedi esetek, ahol a szabályozók finomítására lesz — esetleg — szükség (ha az az évi tapasztalatok is ezt bizonyítják). Valószínűleg meg kell majd vizsgálni olyan konkrét eseteket, mint pl. a készletezés is ellátó vállalatok saját forgóeszköz-állományának elégtelenségét, vagy a részesedési alapképzés szabályozását azoknál a vállalatoknál, ahol túlságosan nagy aránytalanság van a lekötött eszközök értéke és a bértömeg között. Lehetséges, hogy egyéb apróbb finomításokra is szükség lesz annak érdekében, hogy a vállalatok közel egyenlő esélyekkel dolgozhassanak a nagyobb nyereség eléréseért. De még ezeknél a vállalatoknál is a megoldást elsősorban és főképpen saját belső gazdálkodásukban kell keresni, s maximális erőfeszítéseket tenni a tartalékok feltárására. Csak azok a vállalatok tarthatnak igényt kedvezőbb elbírálásra és a külső feltételek számukra történő némi módosítására, amelyek a maguk erejéből mindent megtettek, ezáltal bizonyították, valóban nem rajuk múltott, hogy több nem sikerült.

További helytelen és talán legveszélyesebb szemlélet — amit sajnos nem egy vállalatnál tapasztalunk —, hogy a szabályozók változásának negatív hatásait azonnal igyekeznek áthárítani az árakra és díjszabásokban a vásárlókra, a fogyasztókra. Ahol ilyen szemlélet uralkodik el, ott a nyereség növelését nem az erőfeszítések növelésével, a munka javításával biztosítják, hanem a terhek másokra való hártásával. Nem tartjuk helyesnek azoknak a — főleg kereskedelmi — vállalatoknak a szemléletét, amelyek a forgalmi adó változásával előálló árhozódásokat csak felfelé érvényesítik. De az árcsökkenést már nem érvényesítik. Nem dicsérhetjük meg a zöldséget és gyümölcsöt forgalmazó vállalatok közül azokat, amelyek az értékesítés rizikóját, a romlásból, szállítási veszteségekből és áringadozásokból adódó problémákat egyből a vásárlókra hártják. Kétségkívül nagyobb erőfeszítést kíván az áruszállítás gyorsabb és jobb megszervezése, a körültekintőbb árterítés és esetenként — ha a piac úgy kívánja — a kockázati alap terhére áruszállítás alkalmazása. Így is el lehet érni a nagymobilsági nyereség-tömeget, s nem csak azon az úton, hogy eleve olyan magas hasznot kalkulálnak, amely mellett nem kell nagyobb erőfeszítés. Ugyancsak bírálandó, hogy az építő-

ipari vállalatok visszaélnek a kapacitás hiányából adódó lehetőségekkel és a szabadár munkáknál az építés — szerelési adót áthárítják a megrendelőkre.

Nem újkeletű,

de az új mechanizmus körülményei között sokkal nagyobb veszélyeket magában rejtő a szűk látókörű, rövidtávú szemlélet. Sajnos nem egy vállalatunknál ezzel is gyakorta találkozunk. Ezek negatív — többségében az adott vállalatot is sújtó — kihatásai közvetlenül is tapasztalhatók. Bár a múlt évben számos gazdasági vezető a vállalat munkáját nehezítő munkaerő-vándorlás és a termelékenység nem kielégítő növekedésének egyetlen okul az átlagbér-szint növelés maximalizálását állította be, mégis kihasználatlanul hagyta a vállalat rendelkezésére álló bérfejlesztési lehetőségeket. Persze helyes a körültekintő bérgazdálkodás, de ha a szűklátókörűség uralkodik el, a vállalat nem becüli meg bérjuttatásokkal legjobb dolgozóit, ez visszahat a vállalat munkájára a jelenben és még inkább a jövőben. Nem fogadható el az a nézet sem, hogy a vállalati fejlesztési alapról a saját forgóeszköz-állományt nem kívánják növelni, hanem inkább túlzott arányban csökkentik a készleteket, ez a vállalat normális tevékenységét veszélyezteti esetenként. Ostorozandó az a lassúság is, amely az egyes ipari és kereskedelmi vállalatoknál az igények változásához való igazodásban jelentkezik. Az új gazdasági mechanizmus indulásakor azt tételeztük fel, hogy kereskedelmi vállalatunk az új feltételek között hamar fel fogják ismerni, hogy a nagyobb nyereség-tömeget legbiztonságosabban úgy érhető el, ha minél nagyobb forgalomra törekednek, esetenként megelégedve alacsonyabb haszonkulccsal is. Sajnos másfél év után is nagyon mérsékelt a törekvés a fogyasztói igények minél teljesebb kielégítésére, a választék bővítésére. A centizgetés egyes kereskedelmi vállalatoknál nem akörül folyik, hogy a vevő mindent megkaphasson náluik, hanem hogy mely árucikkek van nagyobb nyereség. Holott a régi jelszó „nagy forgalom, kis haszon” ma is követhető. Ritka az a vállalat, amelyik átmenetileg kevésbé nyereségesebb termék előállításával vagy forgalmazásával foglalkozik. Pedig szómolni kell azzal, hogy az igények változása magával hozhatja az egyes termékek — a nyereségképzésben gyakorolt hatása — értékrendjének változását is. A jó vállalatvezetést az jellemzi, hogy a tevékenység kört szélesíti meg adóttal is, hogy esetenként a nagyobb költségvetési képességekkel rendelkező termékek nyereségének terhére termel vagy forgalmaz alacsonyabb jövedelmű terméket is.

Újkeletű szemlélet, de nem árt a tökéletesítés a nyereségösztönzés helyes felfogásának. A nyereség „szinteikus”, tehát a vállalati tevékenység legkülönbözőbb oldalainak összetett hatását magában foglaló mutató. De nem lehet öncélúság a nagyobb nyereségre való törekvés. A mi vállalatunk szocialista vállalatok, társadalmi tulajdonban vannak, a társadalom érdekében — valamely társadalmi részletcél szolgálatában — léteznek. Teljesíteni kell tehát alaphivatásukat a társadalmi érdek szolgálatában. Rosszul fogalmazza tehát a vállalat vezetősége a jelszót, ha csak azt hangoztatja, hogy a nyereség mindenek felett. A szocialista vállalat jelszava: „jövédelmző (nyereséges) vállalati tevékenységet folytatva biztosítani a társadalmi cél elérését, annak a teljesítését, amire a társadalom az adott vállalatot létrehozta, illetve fenntartja”.

Ez évben

kétségkívül jobb munkára, nagyobb erőfeszítésekre van szükség az 1968-ban elért nyereség és részesedési színvonal túlszárnyalásához. De ez az alapvető célja az új gazdasági mechanizmusnak, hogy jobb munkára, nagyobb erőfeszítésre ösztönözzen, s akik így tevékenykednek, azok számára biztosítson nagyobb vállalati nyereséget, több nyereségrészesedést. Így találkozik a népgazdasági, a vállalati, az egyéni érdek. Ezért kell harcot folytatni a helytelen szemléletek ellen, amelyek akadályozzák a népgazdasági, társadalmi érdek hatékonyabb szolgálatát.

Száztíz tagú társulattal jön Szegedre a kijevi balett

Jelenet a Bahcsiszeraji szökökút kijevi előadásából. Zarema (A. Lagoda) és Girei (R. Kljavin, érdemes művész) kottfőse

A szabadteri játékok idei előadásain a hagyományos balettprodukción a kijevi balett mutatja be. A százesztendős együttes, a Szovjetunió egyik leghíresebb és legrangosabb balettszínháza — mint ismeretes — Aszafjev Bahcsiszeraji szökökút című balettjét július 20-án, 23-án és 25-én mutatja be a Dóm előtti színpad közönségének. A nagy érdeklődéssel várt vendégszereplés előkészítésére Szegedre látogatott a kijevi balett két vezetője, A. I. Sztarosztjin igazgatóhelyettes és V. J. Vronszkij balettmester. Pénteken a játékok vezetőivel találkoztak, megtekintették a szabadteri színpadot, bemutatták és megvitatották a díszletterveket, tegnap, szombaton délelőtt pedig a játékok Klauzál téri igazgatóságán a sajtó képviselőit tájékoztatták a balett első magyarországi vendégszerepléséről.

Mint elmondották, a nagy ukrán költőről, Tárász Sevcsenkóról elnevezett akadémiai opera és balettszínház 1867-ben, az akkori ukrán fővárosban, Harkovban alakult, és 1934-ben költözött át Kijevbe. Két év múlva, 1936-ban — a balettművészet fejlesztése terén kifejtett munkásságért — Lenin-renddel tüntették ki az együttest, a 100. évfordulón pedig megkapták a Munka Vörös Zászló Rendet. Repertoárjukon 41 opera és 27 balett szerepel, ukrán, orosz klasszikusok, nyugati klasszikusok, valamint szovjet szerzők alkotásai. Az elmúlt évtizedekben

számos külföldi országban szerepeltek, jártak többek között Franciaországban, Belgiumban, Olaszországban, Jugoszláviában, Romániában, Finnországban, Törökországban, Angliában, a skandináv államokban, az Egyesült Államokban és Kanadában. Több mint negyven nemzetközi versenyen szereztek díjakat. 1964-ben például Párizsban — egy rangos nemzetközi versenyen — első lettek és elnyerték a francia főváros nagydíját, az Aranycsillagot. Szegedi műsorukat, Aszafjev világhírű balettjét — igen nagy sikerrel — Európa legnagyobb szabadteri színpadán, a veronai arénában is bemutatják.

Az együttes Magyarországon most vendégszereplés előszőr. A szegedi szabadterit — hírből — igen jól ismerik, tudják, hogy kiváló együttes szerepeltek már előttük ezen a színpadon, a szegedi előadásokra nagy lelkesedéssel és felelősséggel készülnek. A szabadteri fellépésük után a balettegyüttes tagjai a margitszigeti szabadterit színpadon, a fővárosi közönségnek is bemutatkoznak. Ottani műsoruk még nem rögzített, az azonban biztos, hogy nem a Bahcsiszeraji szökökút előadását ismétlik meg.

Aszafjev balettjét a balettmester, Vronszkij rendezi. Vezetényel a színház főkarmestere Sz. V. Turcsák. A szegedi szabadteri zenekarát a szereplésre Oberfrank Géza, az Állami Operaház karmestere készíti elő.

A gemenci erdő ajándéka

Közös felelőség, közös haszon

A gemenci vadrezervátumban 1500 gímszarvas rója az erdőt. Közöttük 600 bika. A szebbnél szebb apaállatok minden évben elhullajtják királyi koronájukat, amelyet a vadászok a vadórók összegyűjtnek. Az idei termés: 30 mázsa hullott agancs. A gazdaság korábban a hullott trófeákat mindig értékesítette. Most azonban az erdő megnövekedett turistaforgalma miatt saját konzervgyárat létesítenek és ott késeket, törőket, gömböket készítenek és adnak el a helyszínen.

Konzervgyárak és konzervipari gépek exportálásában érdekelt vállalatok vezetői megállapodást írtak alá, amelynek értelmében az értékesített berendezéseket kölcsönösen viselik a technológiai felelősséget. Ennek megfelelően a szerződés valamennyi aláírója — köztük az Öntödei Vállalat és a Láng Gépgyár — részesül az üzletkötés eredményeiből. Legközelebb a Szovjetunióba konzervgyárat, Irakba datolyafeldolgozó üzemet, és ott késeket, törőket, gömböket készítenek és adnak el a helyszínen.

VASÁRNAP, 1969. JÚNIUS 22.

DEL MAGYARORSZÁG 3